

Dyslexie en meertaligheid/NT2

Aanleiding

Het percentage meertalige leerlingen dat wordt doorverwezen naar de vergoede specialistische dyslexiezorg ligt (fors) lager dan de landelijk verwachte prevalentie van 4%. Signalering van ernstige dyslexie bij deze doelgroep is niet gemakkelijk omdat moet worden uitgesloten dat de leesproblemen het gevolg zijn van nog beperkte kennis van het Nederlands. Toch is het belangrijk dat meertalige leerlingen, met een vermoeden van ernstige dyslexie, de specialistische zorg krijgen die hen toekomt. Dit artikel geeft handvatten voor een gerichte signalering.

De ontwikkeling van het lezen en spellen en meertaligheid

Lezen in het Nederlands vereist een koppeling tussen orthografie (schrift), fonologie (klanken) en semantiek (betekenis). Naarmate deze koppeling sterker is, raakt het (technisch) lezen vloeiender. Kenmerkend voor dyslexie is dat het technisch lezen achter blijft ondanks intensieve begeleiding. De koppeling tussen de tekens en klanken raakt niet geautomatiseerd waardoor het leesproces moeizaam verloopt. Bij een meertalige leerling is het van belang na te gaan wat het lezen belemmert. Het gaat dan om de vraag of de leerling de Nederlandse taal nog onvoldoende beheerst of dat de leerling moeite heeft met het aanleren van de klank-tekenkoppeling. Daarbij is het van belang om een kritisch onderscheid te maken tussen het lezen en spellen van woorden. Bij het lezen van woorden wordt met name een beroep gedaan op de onderliggende fonologie van woorden, een aspect dat meertalige leerlingen relatief snel onder de knie krijgen. Bij het spellen wordt een groter beroep gedaan op de kennis van de morfologie van de tweede taal die minder snel wordt aangeleerd.

Wat is belangrijk om in beeld te brengen als je denkt aan dyslexie bij een leerling met een andere moedertaal?

- *Hoe is taal aangeboden in de thuissituatie?*

Hoe is de blootstelling aan het Nederlands geweest? Heeft de leerling vanaf de geboorte zowel de moedertaal als het Nederlands thuis meegekregen? Heeft de leerling in de eerste jaren vooral de moedertaal gehoord en het Nederlands alleen buitenshuis zoals op de peuterspeelzaal of op school? Zijn er opvallendheden (geweest) in de taalontwikkeling met betrekking tot de moedertaal?

- *Hoe las of leest de leerling in zijn moedertaal?*

Dyslexie manifesteert zich niet in alle geschreven talen op dezelfde manier, maar een leerling met dyslexie zal in de eigen taal ook een leesprobleem hebben. Wat is hierover bekend? Hoe is de geletterdheid verlopen? Had de leerling moeite om in de eigen taal foutloos te lezen? Is de leerling überhaupt bekend met geschreven (letter)schrift? Maakt de leerling transferfouten die passen bij de moedertaal van de leerling? Om te weten wat mogelijke transferfouten zijn, kan de moedertaal opgezocht worden op de volgende sites: www.moedint2.nl / www.vu.nl/meertaligheid-taalstoornissen.

-Hoe is de algemene taalkennis/woordenschat van de leerling?

Bij een ernstig leesprobleem of dyslexie gaat het in de kern om onvoldoende komen tot het automatiseren van de klank-tekenkoppeling. Woordenschat en algemene taalkennis kunnen echter wel helpen om sneller tot verklanken te kunnen komen omdat bij het zien van een paar letters al snel herkend wordt wat er staat. Speelt een lagere woordenschat een rol in het moeizame leesproces? Is er een verschil tussen de technische leesvaardigheid en het begripsmatige (talige) functioneren? De (CITO) toetsen Begrijpend Lezen en Woordenschat en de methodetoetsen van taal kunnen gebruikt worden bij de signalering en observatie van het woordenschat- en talig begripsniveau. Bij jonge kinderen tot en met 7 jaar kan ook de SNEL-test (<https://www.kindentaal.nl/snel-test>) gebruikt worden om inzicht te krijgen in de algemene taalontwikkeling. Bij twijfels over de ontwikkeling van de taal in zijn algemeenheid kan verwezen worden naar een logopediste voor een screening.

- Welke ondersteuning heeft de leerling gekregen en wat zijn daarvan de effecten?

In hoeverre profiteert de leerling van de instructies en interventies? Heeft de leerling ondersteuning gekregen op niveau 1 (basisaanbod), 2 (extra instructie) en 3 (intensieve begeleiding). Hoe presteert de leerling op de klank-tekenkoppeling toets (bijv. CITO grafemtoets of letterkennistoets Struiksmā)? Om van dyslexie te kunnen spreken, moet duidelijk zijn dat de leerling al wel voldoende kansen en mogelijkheden gehad heeft om te leren lezen in het Nederlands. Ook hier geldt: de achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen zijn er ondanks goed en intensief onderwijs in het Nederlands.

Ter ondersteuning voor de beantwoording van bovenstaande vragen is landelijk een vragenlijst ontwikkeld die in gesprek met de ouder(s) gebruikt kan worden om meer zicht te krijgen op de taal- en leesontwikkeling van de meertalige leerling. Deze vragenlijst is te vinden op:

<https://www.driestar-educatief.nl/medialibrary/Driestar/Algemeen/Iconen/checklist-lees-en-spellingproblemen-bij-meertaligheid.pdf>

Taalafhankelijke screeningsinstrumenten

Er zijn de afgelopen jaren uit onderzoek een aantal taalafhankelijke screeningsinstrumenten naar voren gekomen die de mogelijk dyslectische meertalige leerling onderscheidt van de niet-dyslectische meertalige leerling. Hierbij gaat het om de dyslexiescreeningstest (DST) en de quasi-universele non-woord herhaling test (qu-nwrt). Deze laatste test is online te vinden op:

<https://www.uu.nl/onderzoek/education-for-learning-societies/instrumenten-een-of-meertaligheid>.

Scholen kunnen deze instrumenten naar eigen inzicht inzetten om het beeld (meer) compleet te krijgen.

Tot slot

Voor doorverwijzing naar de vergoede specialistische dyslexiezorg bij leerlingen met een meertalige achtergrond, zijn de landelijke richtlijnen van toepassing. Dit artikel geeft scholen een handreiking om meertalige leerlingen met een mogelijke ernstige dyslexie meer gericht te kunnen signaleren.

Bij vragen kan er altijd contact gelegd worden met de poortwachter.

